

Sammendrag av doktorgradsavhandlinger

Helen Jøsok Gansmo

Mot en lykkelig slutt på jenter og data-problemet?

Disputas fra Institutt for tverrfaglige kulturstudier, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Avhandling for graden PhD, 2004

I mer enn 20 år har det i Norge vært bred politisk enighet om at skolen skal arbeide for å få flere jenter til å bruke IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) for dermed å gjøre jentene like flinke som guttene og friste flere til å velge høyere datautdanning. Denne problematikken studert fra ulike ståsteder er tema for avhandlingen *Towards a happy ending for girls and computing?* Avhandlingen er en artikkelsamling med syv artikler og et sammenbindingskapittel. Arbeidet er utført med professor Knut H. Sørensen som veileder. Forskningen er finansiert av Norges forskningsråds SKIKT-program og EU-IST.

Avhandlingen er et tverrfaglig forsøk på å ta tak i ulike etablerte forestillinger om kjønn og å "forstyrre etablerte sannheter" ved å sette ulike forestillinger opp imot hverandre samt ved å vise at folks forestillinger gjerne er mer komplekse enn hva man kan få inntrykk av basert på dikotome kjønnsforståelser. Inspirert av teorier fra science and technology studies (STS) og nyere kjønnsforskning har Gansmo analysert politiske handlingsplaner fra 1983 til 2003, samt foretatt dybdeintervjuer med politikere i KUF-komiteen, konsulenter i UFD, ungdomsskoleledere, dataspillprodusenter og ungdomsskoleelever.

Avhandlingen tar et kritisk utgangspunkt i en utbredt forestilling om at det er noe galt med jenters forhold til data. De ulike handlingsplanene for IKT i skolen preges av en forestilling om at jenter må oppdras til å like datateknologi siden færre jenter enn gutter har interessert seg for data. I disse planene forstås IKT som en av de viktigste nøklene til en god fremtid, samtidig som jenter oppfattes som en ensartet gruppe diametralt forskjellig fra gutter. Dermed kan mange av de foreslåtte tiltakene karakteriseres som forsøk på å "redde" jentene fra en usikker fremtid uten data. Disse redningsforsøkene er basert på en forholdsvis ukritisk forståelse av betydningen av IKT samt en forståelse av at guttene gjør ting på den riktige måten. Slike forsøk på å innføre likestilling innebærer dermed en maskuliniseringsstrategi.

Ved hjelp av teoretiske grep som "co-construction of gender and technology" og translasjon inspirert av aktør-nettverksteori viser Gansmo hvordan de ulike aktørene forteller svært ulike og heterogene historier om jenters forhold til IKT. Den politiske problemdefinisjonen spres ikke uforandret nedover i systemet. Gansmo studerer kjønn og teknologi som ustabile, konstruerte kategorier som påvirker hverandre gjensidig, og finner dermed at svært mange jenter i ungdomsskolealder er veldig dyktige databrukere, selv om skolene kan henge etter. IKT er en nærmest selvfølgelig og usynlig teknologi for ungdom

flest – etter skoletid. Det paradoksale er at denne spennende og varierte databruken ikke oppfattes å ha relevans for deres utdanning. Databruk i skolen oppfattes derimot av elevene som kjedelig og uinteressant.

Avhandlingen kritiserer tradisjonell kjønnsforståelse og snever oppfatning av IKT. Ved å se oppfatninger om kjønn og IKT som fleksible og gjensidig påvirkbare kritiserer også avhandlingen tradisjonell kvantitativ forskning. Gjennomføring av stadige tellinger av antall jenter foran datamaskinene har bidratt til å tilsløre heller enn å løse jenter og data-problemene.

Det rike empiriske materialet i avhandlingen viser mange ulike historier som kan bidra til å opponere mot stereotype og dikotome kjønnsforståelser i forhold til IKT-bruk. Slik sett kan vi si at vi nærmer oss en lykkelig slutt på jenter og data-problematikken, fordi mange tenåringsjenter og -gutter bruker IKT svært variert og kompetent. De oppjonerer mot kjønnsstereotypene både i sin forståelse av databruk og gjennom sin egen praksis. Likevel virker kjønnsdualismen å være en svært utbredt, seig og gjenstridig forestilling som gjerne også knyttes til et kjønnshierarki. Det innebærer at vi fortsatt har en lang vei å gå med å bryte opp kjønnsdualismer, og at vi er langt unna en lykkelig slutt for jenter og data-problematikken når det gjelder høyere studier.

Reidun Follesø

Bruker eller brukt? Landsforeningen for barnevernsbarn – analyse av en interesseorganisasjon i møte med dagens barnevern

Disputas fra Institutt for sosialt arbeid og helsefag, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Avhandling for graden dr.polit., 2004

Avhandlingen redegjør for fremveksten av interesseorganisasjonen *Landsforeningen for barnevernsbarn* som ble etablert i 1997 av ungdom som har levd deler av sine liv under barnevernets tiltak. Bakgrunnen for avhandlingen har blant annet vært ny faglig tenkning i hele helse- og sosialfeltet, der brukermedvirkning løftes frem som et faglig og politisk ideal, og der lite forskning er gjort på brukermedvirkning både på individ- og gruppenivå.

Hvordan blir denne gruppen møtt i dagens barnevern? Som en seriøs brukergruppe, eller som en kuriositet i de sammenhenger der fagfelt og politikere ønsker å vise seg fra sin brukervennlige side?

Analysen av hvilken rolle organisasjonen har spilt i en bestemt lovendringsprosess (i Lov om barneverntjenester), og dens vei fra medvirkning til innflytelse, løftes frem og er basert på et brukermedvirkningsperspektiv der *empowerment* er et bærende teoretisk begrep. I avhandlingen gis en kronologisk oversikt over organisasjonens handlinger i perioden 1996-2002.

Fagfelt og politikere har i tillegg etterspurt ungdommenes livshistorier. Med utgangspunkt i ungdommenes egne fortellinger og andres bruk av disse, drøftes det i avhandlingen hvordan disse fortellinger både kan fastholde ungdommer i en kontekstuell offerposisjon, som de selv ønsker å frigjøre seg fra, og utfordre denne.

Avslutningsvis trekkes tråder til mer generelle trekk og generaliserbare spørsmål ved de språkrammer både denne og andre brukerorganisasjoner opererer innenfor i sine møter med hjelpeapparatet. Ved hjelp av teoretiske perspektiv og begrep fra Jürgen Habermas og Jean-Francois Lyotard drøftes noen av de diskursive språkrammer brukerorganisasjoner må operere innenfor.

Funnene i forskningsarbeidet kan synliggjøre noen av de muligheter og utfordringer som ligger i et samarbeid mellom brukerorganisasjoner og hjelpetjeneste. Studien kan bringe nye perspektiver inn i barnevernets teoritilfang, siden dette er det første større forskningsarbeid som belyser brukermedvirkning på gruppenivå innen etaten.